

وزارت میراث فرهنگی
و گردشگری ایران

مجله فرهنگ و هنر

استان اصفهان

Isfahan Province

استان اصفهان واقع در مرکز ایران، گذشته از ویژگی های طبیعی، جغرافیایی، صنعتی و اقتصادی، از جنبه تاریخی و فرهنگی نیز از کهن ترین مناطق کشور به شمار می رود که از گذشته های دور دارای فرهنگی درخشان بوده است.

این منطقه در روزگار باستان جایگاه ویژه ای داشته و مسیر مهاجران فلات ایران به سرزمین ایلام در حدود هزاره چهارم پیش از میلاد بوده است.

زاینده رود و کرانه پر فایده آن بیش از هر عامل طبیعی دیگر، امکان شکل گیری چنین تمدنی در ناحیه مرکزی ایران را فراهم کرده است. شهر اصفهان که در کرانه این رود بزرگ قرار گرفته، از دوران باستان و قبل از سده های چهارم و پنجم پیش از میلاد، شهری آباد بوده و پس از آن نیز به گواه نگاشته های تاریخ نگاران، اقامتگاه تابستانی پادشاهان هخامنشی بوده است. این منطقه تا سده هفتم میلادی بیش از نهمصد سال مرکز استان بزرگی از ایران به شمار می رفته و در زمان ساسانیان محل فرمانروایی و سکونت هفت خانواده بزرگ ایرانی بوده است. این ناحیه در دوره های مختلف پس از اسلام، فراز و نشیب فراوانی را گذرانده و در چند دوره تاریخی اهمیت بسیاری داشته است.

نقشه موقعیت استان اصفهان در ایران

نقشه موقعیت استان اصفهان در ایران ▲

با توجه به پیشینه مدنیت و شهرنشینی در این منطقه، هنرها و صنایع گوناگونی رشد پیدا کرده است و فرشبافی، در میان آثار صنایع دستی این استان، اهمیت ویژه ای دارد. بر پایه اسناد تاریخی، این ناحیه یکی از مراکز اصلی و قدیمی شکل گیری سبک فرش شهری باف در ایران بوده است. بافندگی این استان از گذشته تا کنون در مراکز از جمله اصفهان، کاشان، جوشقان، نائین، نجف آباد، گلپایگان، اردستان، نطنز، خوانسار و شهرضا رواج داشته است. در این میان فرش های پاره ای از مراکز از جمله اصفهان، کاشان، جوشقان و نائین آوازه ای جهانی یافته اند.

فرش بافی مراکز دیگر این استان بیشتر متأثر از ویژگی های بافت مراکز مشهور باد شده است. در این استان، فرش روستایی و عشایری متأثر و مرتبط با سبک شهری اصفهان، شناخته نمی شود.

▲ نقشه تقسیمات اداری استان اصفهان

اصفهان در گذر تاریخ، سهم در خور توجه و مهمی در شکل گیری و اعتبار بخشی به فرهنگ و هنر ایران داشته است. این شهر با شکوه، به عنوان یکی از زیباترین شهرهای ایران و جهان، سالهاست که میعادگاه بسیاری از هنرمندان و علاقه مندان فرهنگ و هنر ایران از سراسر دنیاست. اصفهان پیش از اقتدارش در دوره صفوی (قرن ۱۰ ه.ش)، در دوره آل بویه (قرن ۴ ه.ش) نیز مورد توجه بوده و در دوره سلجوقیان (قرن ۷ ه.ش) پایتخت ایران به شمار می رفته است.

شکوه و عظمت اصفهان زمانی به اوج رسید که به عنوان مرکز حکومت بزرگ صفوی برگزیده شد و نه تنها به لحاظ سیاسی بلکه از نظر فرهنگی نیز قلب تپنده علم و فرهنگ و هنر ایران شد. در همین سرزمین پایه های مکتب صفوی با حضور جمعی از بزرگترین استادان هنر ایران استحکام یافت و به همت هنرمندان بزرگی چون رضا عباسی به اوج رسید.

قسمتی از تزیینات داخلی کاخ عالی قاپو ▲

میدان نقش جهان و بناهای تاریخی اطراف آن ▲

سی و سه پل اصفهان ▲

نمایی از طرح و نقش داخلی گنبد مسجد شیخ لطف الله اصفهان ▲

سیمای شهری اصفهان با آثاری چون مسجد جامع - که بر آتشکده دوره ساسانی بنا شده است - میدان نقش جهان و بناهای اطراف آن از جمله عالی قاپو و چهل ستون و نیز رودخانه زیبای زاینده رود با یادگارهایی از دوره های گوناگون همچون پل شهرستان - قدیمی ترین پل زاینده رود - پل مارنان، پل خواجه و سی و سه پل که شکل قدیم خود را از حدود ۴۰۰ سال پیش تا کنون حفظ کرده، این شهر را همانند موزه ای زنده در مرکز ایران جاودان کرده است.

این شهر به پشتوانه فرهنگی عظیم گذشته و هنرمندان اهل ذوق خود، در تمامی شاخه های هنری اعم از معماری، نقاشی، خطاطی، ادبیات، موسیقی و به ویژه فرش بافی از منزلتی والا برخوردار است.

هنرشناس نامدار پروفیسور آرتور پوپ پس از سال ها مطالعه درباره فرهنگ و هنر ایران در مواجهه با آثار تاریخی اصفهان، تا آن اندازه شیفته شد که این شهر را به عنوان آرامگاه ابدی خویش برگزید.

در میان آثار هنری اصفهان، فرش دستباف با داشتن ارزش‌هایی با هویت و منحصر به فرد، به عنوان سفیر هنر ایران، زیبایی‌ها و ظرافت‌های هنر این شهر را در دامنه‌ای وسیع به جهانیان عرضه می‌دارد. دستاوردهای فرش بافی در اصفهان به سبک شهری باف با سابقه‌ای حداقل ۴۰۰ ساله، به گونه‌ای است که به عنوان یکی از مراکز اصلی بافت فرش‌های اصیل ایرانی در سبک شهری باف قلمداد می‌شود.

بافت بسیاری از فرشهای قدیمی ایرانی موجود در موزه‌های سراسر جهان به اصفهان منسوب است و این شهر یکی از کهن‌ترین مراکز - و شاید نخستین محل - تأسیس کارگاه‌های بزرگ قالیبافی در ایران به شمار می‌آید.

نخستین از یک قالی مربوط به اوایل قرن ۱۰ هـ. ش - بافت اصفهان ▲

قالی مربوط به اواخر قرن ۹ هـ. ش - بافت اصفهان ▲

خامه مورد استفاده در فرش اصفهان از ظریف ترین نوع پشم ناحیه مرکزی ایران - که کرک نامیده می شود - تهیه شده و در کارگاه های داخل شهر و یا شهرهای اطراف ریسیده و رنگرزی می شود. استفاده از ابریشم در فرش بافی اصفهان بسیار متداول است و بافت فرش های چله ابریشمی، گل ابریشمی و تمام ابریشم در بین تولیدات این دیار سهم در خور توجهی دارد.

جنس پودهای مورد استفاده در قالی اصفهان اغلب پنبه ای است. پود نازک دارای رنگ کرم و آبی و پود ضخیم، پنبه سفید یا آبی است که اغلب با چرخهای سنتی تابیده می شود.

چله (تار) قالی اصفهان ابریشمی و معمولاً به رنگ سفید است. در برخی از قالیها از چله رنگی هم استفاده می شود. شیرازه قالی های اصفهان همزمان با بافت پیچیده می شود و پرزها را در جریان بافندگی به وسیله قیچی های خاص این منطقه کوتاه می کنند. در گلیم بافی اول و آخر قالی های اصفهان، با استفاده از پودهای رنگی، تزئیناتی انجام می شود که به آن ملبله می گویند.

فرش اصفهان به شیوه "لول" و با گره نامتقارن (فارسی) و دو پود در هر رج بافته می شود. رجشمار معمول فرش اصفهان بین ۵۵ تا ۷۰ است. بیشتر تولیدات اصفهان بسیار ظریف و با کیفیت بوده و در اندازه های مختلف به ویژه قالیچه های ذرع و نیم (۱۵۶×۱۰۴ سانتیمتر)، ۲۳۰×۱۵۰ سانتیمتر، پرده ای (۲۴۰×۱۶۰ سانتیمتر)، ۲×۳ متر و ۲/۵×۳/۵ متر بافته می شود. در سالهای اخیر قالی های با مساحت بیشتر از ۱۲ متر مربع هم در اصفهان متداول شده است.

به دلیل استفاده از دار و ابزار مناسب و نظارت های بسیار دقیق، فرش اصفهان از جمله مرغوب ترین و اصیل ترین فرش های ایرانی است.

از مهم ترین ویژگی های کیفی فرش اصفهان، بهره گیری از طرح ها و نقوش و رنگ اصیل ایرانی است که با هماهنگی و ترکیب زیبا و استادانه، ابتدا به صورت نقشه تهیه شده و پس از بافت، بر فرش ها خودنمایی می کند.

با توجه به آنچه در باره پیشینه هنری اصفهان گفته شد، غنی ترین منابع طرح و نقش اصیل و سنتی ایرانی در آثار تاریخی اصفهان قابل مشاهده است و طراحان فرش اصفهان از این گنجینه وسیع سال ها بهره گرفته و به غنای آن نیز افزوده اند.

تاسیس هنرستان هنرهای زیبا در اصفهان (۱۳۱۵ ه.ش) که یکی از رشته هایش طراحی و نقاشی قالی بود، در طرح و نقش قالی معاصر اصفهان مؤثر افتاد و بسیاری از نقشه های فاخر این قرن، دستاورد هنر آموختگان هنرستان و با الهام از تزئینات معماری اصفهان است.

تجدید حیات فرش اصفهان و تشدید آن در دهه های اخیر و امداد هنرمندان نامداری چون احمد ارچنگ، عیسی بهادری، عباس کرباسیون و جواد رستم شیرازی است.

▲ قالیچه اصفهان، بافت دوره معاصر

▲ قالی اصفهان با طرح لچک و ترنج

یکی از معروف ترین و متداول ترین طرح های فرش اصفهان، طرح لچک ترنج است که به روایت های مختلف لچک و ترنج شاه عباسی و اسلیمی در فرش بافی اصفهان مورد استفاده قرار می گیرد. از دیگر طرح ها، طرح ترنجی، افشان، ظل السلطانی، دسته گلی، کومه ای، قابی و طرح، شکارگاهی است. طرح ترنجی مشهور به گنبدی یکی از طرح های قالی اصفهان است که از طرح ها و نقشمایه های گنبد بناهای به یادگار مانده از دوران صفوی الهام گرفته شده است.

این طرح در دهه های اخیر با روایت های گوناگون نه تنها در قالی اصفهان بلکه در مناطق دیگر نیز مورد استفاده قرار گرفته است. ترنج مرکزی فرش مشهور ۵۰۰۰ متری مسجد مسقط در عمان هم از طرح زیر گنبد مسجد شیخ لطف ا... اصفهان الهام گرفته شده است.

قسمتی از حاشیه و متن قالی اصفهان ▲

قسمتی از نقش و رنگ در قالی اصفهان ▲

در نقش پردازی فرش اصفهان، نقشمایه های اسلیمی، شاه عباسی، برگ موئی، بوته ها، ختایی ها و نقوش حیوانی از جمله پرندگان به دقت و ظرافت فراوان با خطوط منحنی در انواع طرحها استفاده می شود. رنگهای غالب در فرش دستباف اصفهان عبارتند از: آبی، کرم، لاکه، سرمه ای، بژ، مسی و خاکی. این رنگها همراه با رنگهای سبز، طلایی و عنابی در ترکیبهای گوناگون، در رنگ آمیزی فرش اصفهان به کار می روند. بی گمان نظاره و همنشینی با فرش اصفهان، هر لحظه گوشه ای از زیبایی های هنر سنتی ایران به ویژه ارزش های نامحدود هنر اصفهان را به انسان ارزانی می دارد.

ترنج و متن قالی اصفهان ▲

شهر کاشان در کنار یکی از نخستین مراکز تمدن و محل سکونت بشر پیش از تاریخ بنا شده است. این شهر در کناره تپه های باستانی سیلک (بازمانده از ۷ هزار سال پیش) قرار دارد. بناهای تاریخی بر جای مانده از دوران ساسانی مانند آتشکده نیاسر و آتشکده خرم دشت و همچنین سکه های یافته شده از روزگار هخامنشیان، سابقه و تداوم زندگی را در این ناحیه کهن آشکار می سازد.

ظرف سفالی مربوط به تمدن سیلک

نمایی از تپه های باستانی سیلک

در سده چهارم هجری، کاشان به خاطر سفالگری و فلزکاری آوازه بسیاری داشته و در دوران سلجوقی (قرن ۵ ه.ش) اهمیت و اعتبار افزونتری پیدا کرد. باغ فین کاشان با معماری باغهای کهن ایرانی و همچنین خانه های قدیمی بروجردی ها و طباطبایی ها و... در بافت قدیمی، همچنین مسجد و مدرسه آقا بزرگ از دیگر بناهای تاریخی و دیدنی شهر کاشان است. به دلیل شرایط آب و هوایی، معماری سنتی در این شهر شکل ویژه ای دارد. برای نمونه خانه های سنتی این شهر از سطح زمین پایین تر ساخته شده اند. منطقه کاشان از امکانات طبیعی از جمله آب قابل توجه و فراوان برخوردار نیست و شهری گرم و خشک است به همین دلیل بیشتر توان و هنر مردم آن در گذشته، صرف پیشرفت صنایع از جمله نساجی شده است.

معماری سنتی کاشان (حیاط خانه طباطبایی)

معماری نیاسر کاشان (پشت به خانه بروجردی ها)

یکی از عوامل شهرت کاشان در گذشته، به ویژه در دوران صفوی، بافت انواع پارچه های مخمل و اطلس و حریر و زری ساده و گلدار با تار و پود پنبه و ابریشم و زر و سیم بوده و میزان قابل توجهی از آن به دورترین نقاط جهان صادر می شده است.

قالی کاشان

شواهد نشان می دهد قالی های مشهور به پولونزی یا لهستانی که در اواخر قرن ۱۰ ه. ش (۱۶۰۱ م) به ایران سفارش داده شد، (به سفارش سیکسیموند سوم) در کاشان بافته شده اند. احتمال می رود قالی مشهور اردبیل یا همان شیخ صفی مشهور نیز در کاشان بافته شده باشد. از این روی که شیوه بافت این قالی مشهور با سنت بافندگی کاشان بیشتر از دیگر مناطق همخوانی دارد. بسیاری از گزارشهای گردشگران خارجی از کاشان در دوره صفوی نیز حکایت از رونق قابل توجه قالی بافی در این شهر دارد.

قالی کاشان، بافت اواسط قرن ۱۰ ه. ش ▲

قالی کاشان، بافت اواخر قرن ۱۰ ه. ش (نموداری از قالیهای سفارش لهستانی) ▲

فرش بافی در کاشان از گذشته قرین پارچه بافی سنتی بوده و آوازه جهانی آن در اوایل قرن اخیر نیز و امदार بازرگانان پارچه است؛ چرا که پس از ورود پارچه های صنعتی خارجی در حوزه نساجی سنتی کاشان بحران اقتصادی رخ داد و احیای فرش در کاشان از حدود سالهای (۱۸۹۰م - ۱۲۷۰ ه. ش) به دست ملاحسن (محتشم) یکی از بازرگانان صنعت نساجی و با همراهی دیگر بازرگانان صورت گرفت. آنها نوعی از فرش را در این شهر رونق دادند که پس از چندی مورد توجه بازار جهانی فرش قرار گرفت. بدین ترتیب، قالی بافی در کاشان که بعد از هجوم افغانها (۱۰۹۳ ه. ش) در اصفهان و کاشان از میان رفته بود، پس از حدود دو قرن رکود، دوباره رونق یافت.

دو نمونه قالی کاشان، بافت اوایل قرن ۱۲ هـ. ش.

قالی بافی در کاشان و روستاهای اطراف از اواخر قرن ۱۹ م و تا نیمه های قرن ۲۰ م به لحاظ کمیت رونق فراوان یافت و بیشتر این مناطق، تولیداتی مشابه و هم گروه با شهر کاشان داشته اند. نطنز از اوایل قرن ۱۳ هـ.ش (حدود ۱۹۳۰ م) به طور جدی مرکزیت بافندگی پیدا کرده است. آران، قمصر و گلستانه نیز از دیگر مراکز بافندگی قالی با تأثیر از قالی کاشان به شمار می روند. تار و پود قالی کاشان بیشتر پنبه ای و پرز آن پشمی است و برای بافت برخی نمونه های ظریف، از ابریشم هم استفاده شده است.

قالی کاشان لول باف است و با دو پود نازک و ضخیم، با گره فارسی، در رجشمارهای ۳۰ تا ۶۰ و در مواردی تا ۷۰ هم بافته شده است.

رجشمار فرش های کنونی بیشتر ۳۰ تا ۴۰ است. شیرازه پیچی و پرداخت (قیچی کاری) هنگام بافت انجام می شود.

▲ نقش و رنگ قسمتی از تریج قالی کاشان

▲ نقش قالی کاشان

نقوش حاشیه قالی کاشان

قالی های کاشان در اندازه های مختلف قالبچه تا قالی های ۳×۴ متر و به ندرت بزرگتر از ۱۵ متر بافته شده است. انواع طرحهای لچک و ترنج، افشان، گلدانی، شکارگاهی و محرابی متشکل از نقوش شاه عباسی و اسلیمی و گل و بوته های زیبا و در زمینه ای به رنگ لاکه و کرم، در قالی های اخیر کاشان به کار رفته است. استفاده از اسلیمی ساده در حاشیه و لچک و ترنج و نقوش شاه عباسی و گل و بوته های سنتی در متن لاکه، عامل شناسایی یکی از متداول ترین طرحهای لچک و ترنج قالی کاشان است.

رنگ لاکه سیر و روشن، آبی، سرمه ای، سبز، زرد، کرم، بژ و صورتی در قالی کاشان استفاده می شود.

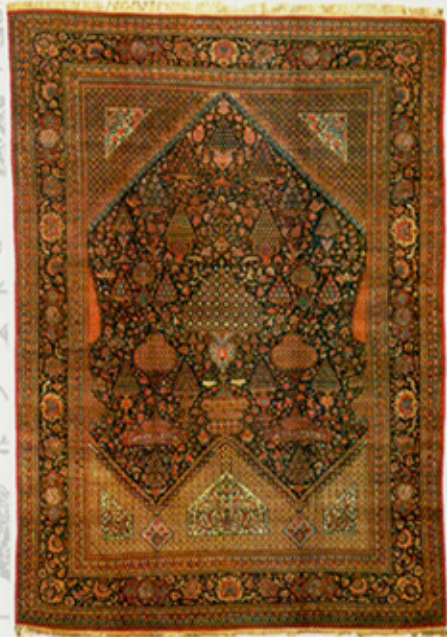
رنگ غالب متن در بسیاری از قالی های کاشان، لاکه و کرم است. در فرش های زمینه لاکه معمولاً حاشیه سرمه ای و در فرش های زمینه کرم حاشیه نخودی یا کرم سیر است.

یکی از فرشهای مورد استفاده و پر طرفدار خانواده های ایرانی، نمونه اخیر فرش کاشان است که با طرح و رنگ یاد شده با قیمتی ارزاتر از دیگر فرشهای نفیس ایرانی و صادراتی، برای خانواده های دارای بنیه اقتصادی متوسط قابل استفاده است.

فرش کاشان با نام و آوازه جهانی در انتظار تولید کنندگان با تدبیری است که هویت ارزشمند گذشته آن را شناسایی کرده و از قابلیت های آن استفاده کنند. همان کاری که اکنون نیز برخی از دست اندرکاران مطلع و هنرشناس و متعهد انجام می دهند.

قالی کاشان با طرح لیجک و تریخ، قرن معاصر ▲

قالی کاشان با طرح تالیقی، قرن معاصر ◀

نائین در کناره جنوبی کویر مرکزی ایران و در شرق استان اصفهان قرار گرفته است. این شهرستان از شمال و شرق و جنوب به ترتیب به استانهای سمنان، خراسان و یزد و از غرب به شهرستان اردستان و اصفهان محدود است. پیشینه تاریخی نائین به قبل از اسلام می رسد و آب و هوای آن در بخش شرقی گرم و خشک و بخش جنوب غربی معتدل کوهستانی است. سیمای سنتی شهر نائین به دلیل شرایط اقلیمی و کویری بودن آن از خشت و گل و به شیوه گنبدی شکل ساخته شده است. بخش قدیمی شهر که بر پایه شبکه توزیع آب شکل گرفته، به دور آب انبارهای بزرگ ایجاد شده و به مسجدها و راسته بازار و دروازه های قدیمی شهر مربوط می شود. بافت جدید شهر نائین متأثر از امکانات و شرایط جدید شهر سازی شکل گرفته است.

از بناهای تاریخی نائین، می توان به نارنج قلعه از دوره ساسانی و مسجد جامع (مربوط به قرن اول هـ- ۷ م) اشاره کرد که از کهن ترین مساجد ایران است.

▲ قالی نائین، طرح لجهک و نارنج

فرش بافی مهمترین هنر دستی نائین است. عبا بافی و گلیم بافی نیز در نائین رواج داشته است. از آنجا که نائین مرکز بافت عبا در ایران بود، پیشینه و مهارت بافندگان عبا و پارچه های نازک در ریسندگی کلافهای نازک و ظریف، در تهیه قالیهای ظریف نیز تاثیر گذاشته به نحوی که یکی از ظریف ترین و ریزباف ترین قالیهای ایرانی در نائین بافته می شود.

تار (چله) و پود قالی های نائین همواره از جنس پنبه و پرز آن از پشم های ظریف است و معمولا برای دور گلها از ابریشم استفاده می کنند.

قالی نائین به شیوه لول بادو پود ضخیم و نازک بافته می شود. گره، نامتقارن (فارسی) بوده و رجشمار از ۵۰ تا ۷۰ (۷۵ تا ۱۰۵ گره در دسیمتر) در قالیهای مختلف متغیر است. متداول ترین اندازه های قالی نائین ۶ و ۹ متری است. اما قالیچه ذرع و نیم و کناره و اشکال دایره و بیضی هم بافته می شود.

▲ قالی نائین، با طرح قاسم

▲ نقش و رنگ در قالی نائین

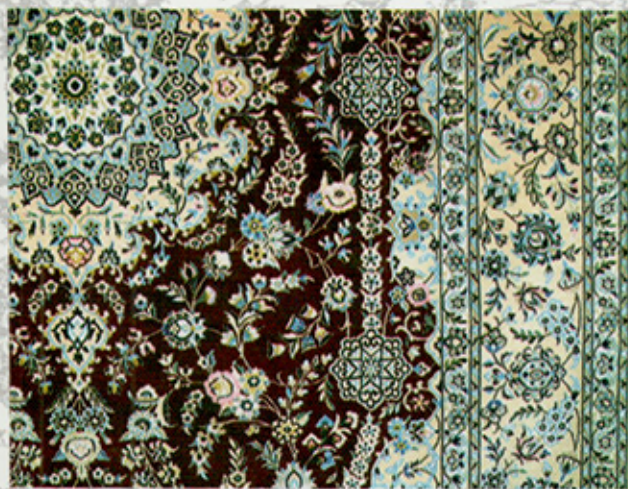
سنجش میزان ظرافت قالی نائین بر پایه ظرافت نخ چله مرسوم شده است. چله ۴، ۶، ۹، ۱۲ یا ۱۴ حاکی از تعداد رشته های تابیده شده نازک پنبه ای است. در این میان قالی های نائین بافته شده با چله ۴ (تابیده شده با ۴ رشته) ظریف تر از دیگر قالی هاست. برای ایجاد مقاومت در نخهای چله آن را به صورت سنتی چند بار "آبکوب" می کنند. شیرازه پیچی و پرداخت (قیچی کاری) همزمان با بافت انجام می شود. پرز قالی نائین کوتاه گرفته می شود تا ظرافت طرح و نقش آن به خوبی قابل مشاهده باشد.

▲ نقش و رنگ در قالی نائین

طرحهای قالی نائین، انواع لچک و ترنج شاه عباسی، افشان و ترنجی است. قالی نائین دارای نقشه های بومی و قدیمی نیست و از ابتدا متأثر از طراحی سنتی مکتب اصفهان بوده و همواره با استفاده از نقشه های استادانه نقش پردازی شده است.

رنگ پردازی قالی نائین با رنگهای سیر و روشن کرم، خاکی، زرشکی، نخودی، آبی و سفید و لاکه انجام می شود. مهمترین وجه تمایز قالی نائین در میان قالی های ایرانی و حتی منطقه اصفهان را می توان در رنگ آمیزی آن جست و جو کرد. رنگهای قالی نائین که بیشتر جلوه کلی کرم، خاکی و نخودی دارد، با حضور همیشگی رنگ سرمه ای و عنابی، ترکیبی ملایم و بدون تضاد شدید را نمایش می دهد. قالی های نیم قرن اخیر نائین را می توان از جمله نفیس ترین قالی های ایرانی به شمار آورد.

▲ نقش و رنگ در قالی نائین

جوشقان یکی از مراکز کوهستانی بخش قمصر کاشان است و در فاصله ۱۳۰ کیلومتری جنوب کاشان قرار دارد. نام محلی و قدیمی این روستا کوشکان، برگرفته از کلمه کوشک به معنای قصر و کاخ است و شاید به دلیل قرارگیری دو کوشک در قسمت شمالی و جنوبی به این نام خوانده شده است.

احتمالاً پس از عهد صفوی، این منطقه به لفظ جوشقان خوانده شده است و امروزه 'جوشقان قالی' نیز نامیده می شود. یکی از دلایل شهرت جوشقان پس از دوره صفوی، بی گمان به خاطر قالی بافی آن بوده است. پروفیسور پوپ، بافت تعدادی از قالیهای دوره صفوی با طرح و نقش مشهور به گلدانی را به جوشقان نسبت داده است. در فرمانی از شاه طهماسب در سال ۹۵۰ هـ ق نیز بر هدیه دادن قالیهای دوازده ذرعی کوشکانی به پادشاه هند اشاره رفته است. آنچه از قالی بافی جوشقان در دو سده اخیر شناخته شده، با سبکی روستایی قابل قیاس است. میمه، نصر آباد و ابوزید آباد از مناطق بافندگی همجوار جوشقان است.

قالیهای میمه متأثر از قالی جوشقان اما ظریف تر از آن، با رجشمار حدود ۳۳ (۵۲ در دسیمتر)، با پرز کوتاهتر و در ابعاد قالیچه است.

قالی منسوج به جوشقان، بافت نیمه دوم قرن ۱۰ هـ. ش

قالی جوشقان، بافت اوایل قرن ۱۱ هـ. ش

رنگ قالبهای اوایل قرن اخیر همگی گیاهی بوده و ۱۲ شید رنگی در آنها به کار رفته است. رنگریزی با روناس بسیار استادانه بوده و برای تهیه رنگ زرد از برگ مو استفاده می کرده اند و رجشمار غالب حدود ۲۵ (۴۰ در دسیمتر) بوده است.

قالی ها دو بود و دارای گره فارسی بوده اند. در بافت قالی های سالهای اخیر، ویژگیهای فنی یاد شده جاری است. رنگ متن اغلب قالی های جوشقان قرمز روناسی، کرم یا سرمه ای است. سایر رنگها در شید های مختلف با هماهنگی در کنار این سه رنگ اصلی به کار می رود.

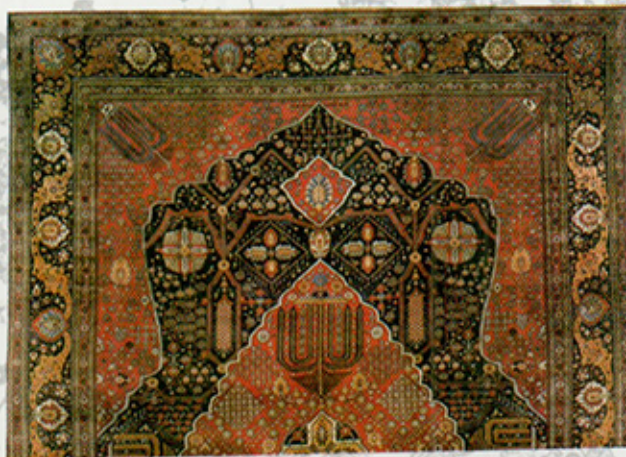
قالی جوشقان با طرح لچک و ترنج، قرن معاصر

ترنج مرکزی و نقوش قالی جوشقان، قرن معاصر ▲

شناسایی نقشه های جوشقان در دامنه وسیع فرش ایران کار دشواری نیست و نشانه های خاصی در آن به چشم می خورد. بیشتر طرحهای قالی جوشقان از مجموعه ای از نقوش گل و برگ یا گل‌های افشان تشکیل شده که به طور منظم در قالب شکل لوزی ترکیب یافته و از تکرار لوزی‌هایی متشکل از نقوش مختلف با ترکیب متفاوت سامان یافته است. طرحها یا به صورت لچک و ترنج است، یا ترنجی و یا تکرار ترکیبی از نقشمایه‌ها بدون لچک یا ترنج. در مواردی نیز نقش بید مجنون و گل‌های شاه عباسی و گونه ای چلبیا متشکل از چهار اسلیمی به هم پیوسته در طرحها به کار رفته است. ترنج اصلی قالی جوشقان که اغلب به صورت لوزی دیده می شود با پیوستگی ۴ اسلیمی ساخته شده است. عامل دیگر شناسایی طرحهای قالی های جوشقان، حاشیه آنهاست. حاشیه ای که در بیشتر موارد از گل‌های شاه عباسی بزرگ ترسیم شده با خطوط صاف و اسلیمی های فربه به شکل خاص ترکیب یافته است.

نقوش قالی جوشقان در کابرد یک قالی بافت کاشان ▲

وزارت بازرگانی
مرکز ملی فرش ایران

فرش استان اصفهان

تهیه شده در بخش تحقیقاتی طرح و نقشه، مدیریت تحقیقات
با همکاری روابط عمومی مرکز ملی فرش ایران-۱۳۸۸
نگارش متن: مجید نیکویی
بازنگری: رضا الله داد
ویراستار: حمید کارگر
صفحه آرایی و گرافیک: داریوش کاظم پور

تهران، میدان ولی عصر، ضلع شمال غربی، ساختمان شماره ۲ وزارت بازرگانی، طبقه ۱۲
صندوق پستی ۷۱۱۵-۱۴۱۵۵
تلفن: ۸۸۹۰۵۶۸۰-۸۸۹۰۸۸۸۰
نمابر: ۸۸۹۰۵۵۰۸
www.incc.ir